OKM/Nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto
Nuorisotyön ja –politiikan vastuualue
Henni Axelin

**Tarkastusvaliokunta 19.11.2019**

**Asia: K 3/2019 vp Hallituksen vuosikertomus 2018, K 13/2019 vp Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle valtion vuoden 2018 tilinpäätöksen ja hallituksen vuosikertomuksen tarkastuksesta; Nuorten syrjäytyminen**

## 1. Nuorisolain toimeenpano ja seuranta sekä mitä tuloksia on tähän mennessä saavutettu

Uudistettu nuorisolaki 1285/2016 tuli voimaan 1.1.2017. Lain mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa nuorisotyön ja -politiikan yleisestä johdosta, yhteensovittamisesta ja kehittämisestä sekä yleisten edellytysten luomisesta valtionhallinnossa. Tehtävää hoitaessaan ministeriö tekee tarpeen mukaan yhteistyötä muiden ministeriöiden, kuntien, nuorisoalan järjestöjen ja muiden yhteisöjen kanssa.

Ministeriön yhteydessä toimii myös valtion nuorisoneuvosto. Neuvoston tehtävänä on käsitellä nuorten kannalta laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä asioita ja arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia nuoriin ja nuorille suunnattuihin palveluihin ja toimintoihin.

Kulloisenkin hallituksen keskeisenä työvälineenä nuorisopolitiikan koordinoinnissa on Valtakunnallinen nuorisotyön ja –politiikan ohjelma (VANUPO). Ohjelma perustuu nuorisolakiin (5 §). VANUPO valtioneuvoston nelivuotiskausittain hyväksymä poikkihallinnollinen ohjelma, jonka tavoitteena on edistää nuorten kasvu- ja elinoloja. Ohjelmassa hallitus määrittelee nuorisopoliittiset tavoitteensa hallituskauden ajaksi. Ohjelmat hyväksytään valtioneuvoston periaatepäätöksinä. Lakiin sisältyvän siirtymäsäännöksen vuoksi ensimmäinen VANUPO hyväksyttiin vuosille 2017–2019. Lain 5 §:n säädöstä ohjelmasta täydentää valtioneuvoston 13.4.2017 voimaan tullut asetus nuorisotyöstä ja politiikasta (211/2017).

Asetuksen mukaisesti nuorisotyön- ja politiikan ohjelma sovittaa yhteen nuorten kasvu- ja elinolojen kannalta keskeisten ministeriöiden määrittelemät tavoitteet ja toimenpiteet, joilla ne toimialallaan edistävät nuorisolain 2 §:n mukaisten tavoitteiden toteuttamista ohjelmakaudella. Lisäksi ohjelma sisältää nuorisotyön ja -toiminnan tukemisen linjaukset, mukaan lukien painopisteet nuorisolain 19 §:n mukaisten nuorisoalan osaamiskeskusten valtionapukelpoisuuden hyväksymiselle. Ohjelma myös asettaa kansalliset tavoitteet nuorisoalan eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle.

Ensimmäisen, vuoden 2017 lokakuussa hyväksytyn VANUPO-ohjelman toteutus on edelleen meneillään. Toimeenpanosta saatujen alustavien kokemusten perusteella näyttäisi siltä, että ohjelma on parantanut valtion nuorisopolitiikan poikkihallinnollista koordinaatiota. Ohjelmaan kirjatuista toimenpiteistä valtaosa on jo toteutettu tai niitä ollaan parhaillaan toteuttamassa aikataulun mukaisesti. Osa toimenpiteistä on ollut kuitenkin riippuvaisia 8.3.2019 keskeytettyjen maakunta- ja sote-uudistusten ratkaisuista, mikä on heijastunut toimenpiteiden toteutukseen vuoden 2019 osalta. Ohjelman laajemmat strategiset tavoitteet puolestaan ovat olleet niin laajoja, että niiden ei voida olettaa tulevan saavutetuiksi kokonaisuudessaan hieman yli kahden vuoden aikana toteutettavan yhden ohjelman voimin.

Uuden, vuosille 2020-2023 laadittavan ohjelman valmistelu on parhaillaan meneillään. Ensimmäisestä ohjelmasta saadut kokemukset on otettu huomioon valmistelutyössä.

Muilta osin kokemukset nuorisolain toimeenpanosta ovat osoittautuneet pääasiassa myönteisiksi. Uudistettuun lakiin sisältyvät mm. laista aikaisemmin puuttuneet säännökset nuorten työpajatoiminnasta, mikä on korjannut laissa olleen sääntelyaukon. Etsivää nuorisotyötä koskevat säännökset ovat selkeytyneet ja niiden soveltaminen on osoittautunut käytännössä toimivaksi.

Paikallisten viranomaisten monialaisen yhteistyön yleistä suunnittelua ja toimeenpanon kehittämistä varten kunnassa on oltava nuorisolain mukainen ohjaus- ja palveluverkosto tai muu vastaava yhteistyöryhmä, jonka kohderyhmänä ovat kaikki kunnassa asuvat nuoret. Verkoston tai muun yhteistyöryhmän tulee toimia vuorovaikutuksessa nuorisoalan järjestöjen, seurakuntien ja muiden nuorten palveluja tuottavien yhteisöjen kanssa. Kahdella tai useammalla kunnalla voi olla yhteinen verkosto. Verkoston tai muun vastaavan yhteistyöryhmän tehtävänä on lain mukaan: 1) koota tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista sekä arvioida niiden pohjalta nuorten tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi; 2) edistää nuorille suunnattujen palvelujen yhteensovittamista, yhteisiä menettelytapoja nuoren palveluihin ohjaamisessa sekä tiedonvaihdon sujuvuutta; ja 3) edistää yhteistyötä nuorisotoiminnan toteutumiseksi. Verkosto ei käsittele yksittäistä nuorta koskevia asioita. Nuorten ohjaus- ja palveluverkosto toimii 255 kunnassa. Lähes kaikissa verkostoissa edustettuina olivat nuoriso-, sosiaali- ja opetustoimi. Työ-, poliisi- ja puolustushallinnon edustajien osallistuminen verkostoon oli hieman vähentynyt. Nuoria oli mukana joka kolmannessa verkostossa. Nuorten ohjaus- ja palveluverkostojen työskentelyssä painottuvat erityisesti nuorten koulutusta, työllistymistä ja nivelvaiheyhteistyötä koskevat asiat.

Nuorisolaki myös mahdollistaa nuorisotyön ja –toiminnan monipuolisen tukemisen. Lain puitteissa mm. osoitetaan kunnille valtionosuus nuorisotyöhön sekä avustetaan valtakunnallisia nuorisoalan järjestöjä, nuorisokeskuksia ja valtakunnallisia nuorisoalan osaamiskeskuksia (OSKE:t). Nuorisolain valtionavustuksia koskevat säännökset on uudessa laissa kytketty selkeämmin nuorisolain tavoitteet määrittelevään 2 §:ään. Tämä on ollut omiaan lisäämään avustuspolitiikan tavoitteellisuutta.

## 2. Rahoituksen turvaaminen?

Nuorisotyöhön on varattu vuodelle 2020 78,6 miljoonaa euroa, joista 54,2 miljoonaa euroa tulee rahapelitoiminnan tuotoista. Rahalla tuetaan sekä ns. ennaltaehkäisevää että kohdennettua nuorisotyötä, jotka molemmat ehkäisevät nuorten syrjäytymistä.

Nuorisotyön rahoilla tuetaan ja vahvistetaan mm. nuorten osallisuutta, elämänhallintaa ja harrastusmahdollisuuksia. Rahasta myönnetään valtionavustukset valtakunnallisille nuorisoalan järjestöille, joiden työ on hyvin moninaista kuten nuorten harrastustoiminnan järjestämistä, aktiivisen kansalaisuuden tukemista ja kansainvälisen nuorisotoiminnan toteuttamista. Aluehallintovirastojen kautta jaetaan mm. avustuksia nuorten alueellisen ja paikallisen harrastustoiminnan tukemiseen, joissa painopiste on maksuttoman tai kohtuuhintaisten harrastusten mahdollistamisessa eri puolilla Suomea. Myös etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajatoiminnan rahoitus jaetaan valtionavustuksina aluehallintovirastojen kautta. Lisäksi nuorisotyön avustuksia jaetaan mm. yhdeksälle valtakunnalliselle nuorisokeskukselle, jotka sijaitsevat eri puolella Suomea ja järjestävät nuorille leirimahdollisuuksia, alueellista nuorisotyötä, kestävän kehityksen kasvatusta ja kansainvälistymismahdollisuuksia.